

Innledning

I dette nummer tar vi opp en rekke ulike historiske tråder. Med artikler om ulike emner belyses forskjellige utviklingslinjer i retten. Det reises også spørsmål om hvilken relevans »klassiske« rettslige problemstillinger har i dagens samfunn.

I forlengelsen av Dahls artikkel i nr. 38 fortsetter vi med problemstillingen Rett og nazisme. Med denne problemstilling ønsker vi med utgangspunkt i et konkret historisk materiale å belyse hvordan ideologi og samfunnsforandring påvirker rettstenkningen. Våre idealer om almengyldig »rettfærdighet« og »rettssikkerhet« blir satt på sin hardeste prøve nettopp i slike situasjoner.

To artikler er viet dette emnet. Det gjelder for det første *Agnete Weis Bentzons* beretning om å være juss-studerende i Danmark på 30-tallet. Hun gir oss glimt fra de diskusjoner og den rettspolitiske utvikling som opptok juss-studenter på denne tid. Samtidig presenterer hun en del endringer i dansk rett fra denne perioden som kan settes i sammenheng med strømninger som også lå til grunn for nazismen: teorien om overmennesker /undermennesker, kvinnesyn og dogmet om fellesnyttens fremfor egennyttens.

Urpo Kangas skriver om rettskildelæren og samfunnsforandring. Her søker han å vise hvordan revolusjonære omveltninger påvirker ideologien om hva som er legitime rettskilder. Utgangspunktet er oktoberrevolusjonen i Russland, og nazistenes maktkupp i Tyskland i 1933. Oktoberrevolusjonen representerte et radikalt brudd med den tidligere rettskildelære, idet lovgivningen fra før 1917 ble forbudt som rettskilder. I Tyskland satset man mer på omtolkning av gamle rettskilder, ved at tidligere rettskilder skulle tolkes i lys av nazistisk ideologi. Samtidig ble førerordre ført inn som høyeste rettskilde. Kangas ser også på det finske rettskildelærebildet under revolusjonsforsøket i 1918, og senere på 20 og 30 tallet. Han påviser at utviklingen i Finland tok en selvstendig retning i forhold til Sovjet og Tyskland.

Dag Wiese Schartum skriver om utilsiktede virkninger av innføring av ny informasjonsteknologi. Hans referanseramme er den norske folketrygden og ord-

ningen med lokale trygdekontor. Men hans betraktninger kunne i og for seg gjelde et hvilket som helst forvaltningsområde med betydning for publikum. I så måte knytter han an til Jon Bings artikkel i *Retfærd* nr. 33. Han viser hvordan innføring av EDB har sidevirkninger som kan motvirke uttalte mål om hensynet til forenklinger. I Norge har teknologien ført til nedleggelse av lokale trygdekontorer og dermed større avstand til publikum. Videre har informasjonsteknologien overtatt rene rettsanvendelsesprosesser, slik at det er teknologien og ikke loven og saksbehandlerne som bestemmer innholdet av publikums rettigheter. Vi ser altså fremvekst av en ny rettskildefaktor som snarest må tas alvorlig.

Eva Lundgren tar utgangspunkt i Hegels rettsfilosofi og hans beskrivelse av kvinnen og mannen. Hun knytter dermed trådene til debatten om ut fra hvilken virkelighetsbilde retten er formet, se bl.a. *Retfærd* nr. 31. Hun tar utgangspunkt i Hegels beskrivelse av menneskenes rettigheter og plikter og kjenner seg igjen intil hun oppdager at det kun er menn Hegel taler om. Hun diskuterer om Hegels kvinnesyn er tradisjonsbetinget, slik at kvinnene i dag, ut fra sine utvidede oppgaver i samfunnet, ville omfatte mannens privilegier ut fra Hegels teori. Med andre ord: er det håp for kvinnene og ikke minst for Hegel? Hun lar en liten dør stå åpen også for den siste muligheten.

I sin artikkel om døden som straff, gjennomgår *Alvar Nelson* utviklingen og rettstilstanden med hensyn til dødsstraff internasjonalt og i Norden. Han gjør også rede for kampen mot dødsstraff i moderne tid. Avslutningsvis rapporterer han sine inntrykk fra en konferanse i Siracusa i mai 1987 om dødsstraffen.

Kevät Nousiainen skriver om lekmenenes rolle i rettspleien. Særlig ser hun på den begrunnelse som gjennom tiderne har legitimert deres medvirkning. Man kan kalle dette en speilvendning av debatten om den juridiske profesjon som har vært tatt opp som tema bl.a. i *Retfærd* nr. 28. Problemstillingen har også anknytning til debatten om rettslig konfliktløsning som har vært ført bl.a. i *Retfærd* nr. 32 og 33. Lekmannsinstitusjonen har også vært diskutert i nr. 35, 36 og 37. Nousiainens utgangspunkt er den tradisjonelle oppgaven til lekmenene i tilknytning til å vurdere bevis og finne »sannheten«. Hun påviser en rekke grunner til at ordningen ikke fungerer som forutsatt.

Henrik Gudmundsson tar opp tråden fra *Karsten Henriksens* artikkel om selvforvaltningen innen miljøretten i *Retfærd* nr. 37. Han kritiserer den selvforvaltningstanke som Henriksen fremsetter i den artikkelen. Gudmundsson mener at Henriksen ikke tar hensyn til de problemer som reiser seg med hensyn til å identifisere de ulike årsaker til forurensning av omgivelsene. Han mener også at det å fastsette normer for miljøkvaliteten i nærmere avgrensede geografiske områder, og så å overlate til andelslag av de ulike forurensende virksomheter, ikke er noen farbar vei å gå. Bl.a. vil man på denne måten ikke ha noe klart juridisk ansvarssubjekt knyttet til den enkelte forurensende aktør.

I dette nummer introduseres en ny spalte: Nytt fra jussfronten i Norden. Siktet er å gi en kort oversikt over nye lover, dommer, utredninger og bøker som kan ha interesse for Retfærds lesere. Foreløpig har vi bidrag bare fra Danmark og Norge, men håpet er at det kan bli en kvartalsvis oversikt fra hele Norden.

Dette nummeret er redigert av den norske lokalredaksjon.